

Ympäristöpalvelut Helmen
ympäristöterveydenhuollon valvontasuunnitelma
vuosille
2025–2028

Hyväksytty ympäristöterveyslautakunnassa 12.12.2024 § xx

~~Päivitys vuodelle 2022 9.12.2021 § 55~~

~~Päivitys vuodelle 2023 8.12.2022 § 71~~

~~—Päivitys vuodelle 2024 13.12.2023 § 56~~

Sisältö

	Sivu
1 Yleistä ympäristöterveydenhuollon valvontasuunnitelmasta ohjelmakaudella 2025-2028	3
1.1 Yleiset tavoitteet ja valvontasuunnitelma	3
1.2 Ohjelmakauden teema: vaikuttava valvonta ja ydintehtävät	3
2 Ympäristöpalvelut Helmen ympäristöterveydenhuollon valvontasuunnitelman yleinen osa	4
2.1 Ympäristöpalvelut Helmen ympäristöterveydenhuollon valvontayksikkö	4
2.2 Valvonnan voimavarat ja niiden jakaantuminen	4
2.2.1 Riskinarviointi ja tehokas kohdentaminen	5
2.2.2 Tarkastuksen sisältö ja tarkastusaika	5
2.2.3 Valvontakohteiden/valvontakohdetyypien tarkastustiheydet	6
2.3 Koulutus	6
2.4 Valvontatietojärjestelmä	6
2.5 Laadunhallinta	7
2.6 Viestintä	7
2.7 Valvonnan kustannukset ja maksullisuus	7
2.8 Häiriötilanteisiin varautuminen	8
2.9 Epidemioiden selvittäminen	8
2.10 Laboratoriot, joihin valvonta tukeutuu	8
2.11 Valvontasuunnitelman toteutumisen arviointi ja raportointi	8
3 Ympäristöpalvelut Helmen toimialakohtaiset valvontasuunnitelmat	10
3.1 Elintarvikevalvontasuunnitelma	10
3.1.1 Elintarvikevalvonnan tavoitteet ja sisältö	10
3.1.1.1 Hyväksymis- ja ilmoitusmenettely	10
3.1.1.2 Erilaiset tarkastukset	11
3.1.1.3 Pakkokeinojen käyttö	12
3.1.2 Elintarvikevalvonnan valvontakohteet	12
3.1.3 Elintarvikevalvonnan tarkastussuunnitelma	13
3.1.4 Elintarvikevalvonnan tarkastussuunnitelma	13
3.1.4 Elintarvikevalvonnan näytteenottosuunnitelma	13
3.1.5 Elintarvikevalvonnan painopisteet ja valvontaprojektit	13
3.2 Eläinlääkintähuolto	13
3.3 Terveystieteiden valvonta	14
3.3.1 Johdanto	14
3.3.2 Valvontakäytien hyväksymis- ja ilmoitusmenettely	14
3.3.3 Suunnitelmallisen valvonnan kohteet	14
3.3.4 Tarkastuksen sisältö	15
3.3.5 Tarkastustiheydet ja tarkastusaika	16
3.3.6 Muut tarkastukset	16
3.3.7 Pakkokeinojen käyttö	17
3.3.8 Näytteenotto ja näytteiden tutkiminen	17
3.3.8.1 Suunnitelmallinen näytteenotto	17
3.3.8.2 Muu näytteenotto	17
3.3.9 Suunnitelmallisen valvonnan painopisteet	18
3.4 Tupakka- ja lääkelain valvontasuunnitelma	18
3.4.1 Tupakkalain valvonnan tavoitteet	18
3.4.2 Tupakkalain valvonnan sisältö	19
3.4.2.1 Lupamenettely	19
3.4.2.2 Tarkastukset	19
3.4.2.3 Pakkokeinot	20
3.4.3 Valvontakohteet	20
3.4.4 Tarkastussuunnitelma	20
3.4.5 Valvonnan painopisteet ja projektit	21
3.4.6 Nikotiinikorvaushoitotuotteiden myynnin valvonta	22
3.4.6.1 Valvonnan tavoitteet	22
3.4.6.2 Lupamenettely	22
3.4.6.3 Tarkastuksen sisältö	22
3.4.6.4 Tarkastussuunnitelma	22
3.4.7 Valvontasuunnitelman toteutumisen arviointi	23
3.4.8 Laki- ja säädösperusteet	23

1 YLEISTÄ YMPÄRISTÖTERVEYDENHUOLLON VALVONTASUUNNITELMASTA OHJELMAKAUDELLA 2025-2028

1.1 Ympäristöterveydenhuollon yleiset tavoitteet ja valvontasuunnitelma

Ympäristöterveydenhuollon tehtävänä on yksilöön, väestöön ja elinympäristöön kohdistuva terveyden edistäminen sekä sairauksien ja tapaturmien ehkäisy. Hyvin toimivalla ympäristöterveydenhuollolla voidaan välttää/minimoida epidemioita ja vähentää huomattavasti terveydenhuollon kuormitusta ja sairauksien aiheuttamia poissaoloja työstä. Ympäristöterveydenhuollolla voidaan ehkäistä myös epidemioiden lisäksi monia kroonisia sairauksia, jos ongelmiin puututaan ajoissa (esim. sisäilmaongelmat).

Ympäristöterveydenhuollon lainsäädännön tavoitteena on varmistaa kuntalaisille turvallinen elinympäristö, jossa ei ole terveyshaittaa aiheuttavia tekijöitä. Lainsäädännössä korostetaan toiminnanharjoittajien omaa vastuuta, mutta viranomaisvalvontaa tarvitaan toiminnan ja tuotteiden määräystenmukaisuuden varmistamiseksi, toimijoiden tasapuolisen kohtelun varmistamiseksi, kuluttajansuojan turvaamiseksi sekä toimijoiden tuotantoedellytysten varmistamiseksi.

Ympäristöterveydenhuollon erityislainsäädäntö edellyttää kuntia laatimaan ja hyväksymään säännöllistä valvontaa koskevan ympäristöterveydenhuollon valvontasuunnitelman. Velvollisuus valvontaohjelmien laatimiseen tulee suoraan EU- lainsäädännöstä; Virallista valvontaa koskeva asetus (EU) 625/2017 (jatkossa Valvonta-asetus) ja sisältyy lisäksi seuraaviin kansallisiin lakeihin Elintarvikelaki (297/2021), Eläinlääkintähuoltolaki (765/2009), Terveysturvallisuuslaki (763/1994) ja Tupakkalaki (549/2016).

Kunnan tulee laatia ja hyväksyä säännöllistä valvontaa koskeva suunnitelma siten, että valvonta on laadukasta ja terveyshaittoja ehkäisevää. Kunnan suunnitelmassa otetaan huomioon valtakunnallinen valvontaohjelma, jonka ovat laatineet ministeriöiden (MMM ja STM) alaiset keskusviranomaiset Ruokavirasto ja Valvira.

1.2 Ohjelmakauden 2025–2028 teema: Vaikuttava valvonta ja ydintehtävät

Ympäristöterveydenhuollon valvontaohjelman teemaa vaikuttavasta valvonnasta ja ydintehtävistä voidaan edistää seuraavia tavoitteita toteuttamalla:

Ympäristöterveydenhuollon yhteinen valtakunnallinen valvontaohjelma v. 2025–2028

- tietoperusteinen valvonta
- osaaminen
- varautuminen

Keskusviranomaisilla voi olla toimialakohtaisia painopisteitä valvontaohjelmakauden eri vuosille. Nämä kuvataan toimialakohtaisissa valvontaohjelmissa.

2 YMPÄRISTÖPALVELUT HELMEN YMPÄRISTÖTERVEYDENHUOLLON VALVONTASUUNNITELMAN YLEINEN OSA

2.1 Ympäristöpalvelut Helmen ympäristöterveydenhuollon valvontayksikkö

Ympäristöpalvelut Helmi on Haapaveden ja Oulaisten kaupunkien sekä Siikalatvan ja Pyhännän kuntien perustama yhteinen alueellinen valvontayksikkö. Yksikkö aloitti toimintansa vuoden 2009 alusta.

Ympäristöpalvelut Helmen hallintokuntana (vastuukuntana) on Haapaveden kaupunki. Toimivaltaisena viranomaisena on alueellinen ympäristöterveyslautakunta, joka toimii Haapaveden kaupunginvaltuuston alaisuudessa. Ympäristöterveyslautakunnassa on seitsemän jäsentä. Ympäristöterveyslautakunnan esittelijänä toimii ympäristöjohtaja. Toimivaltaa on delegoitu viranhaltijoille ympäristöterveyslautakunnan päätöksellä viimeksi 13.12.2023 § 51 mukaisesti. Toimivallan delegointia päivitetään vuoden 2024 lopussa.

Ympäristöpalvelut Helmen toimialueena on Haapaveden ja Oulaisten kaupungit sekä Siikalatvan ja Pyhännän kunnat. ~~Yksikkö järjestää myös eläinlääkintähuollon praktiikkapalvelut Raahen kaupungin Vihannin kylään.~~ Valvonta-alueella asuu n. 20 280 asukasta.

2.2 Valvonnan voimavarat ja niiden jakautuminen

Vaikka valvontasuunnitelma ohjaa pitkälti ympäristöterveydenhuollon toimintaa, niin ympäristöterveysvalvonnassa on tehtäviä, joita ei voida ennakoida, mutta niiden tekemiseen on silti varattava aikaa. Tällaisia ovat esimerkiksi asumisterveysvalitukset, terveyshaittaepäilyt, epidemioiden ja häiriötilanteiden selvittämiset sekä hakemusten ja ilmoitusten käsittely. Lisäksi annetaan pyydettyä lausuntoja toisille viranomaisille. Viranomaistyöhön kuuluu myös neuvontaa ja ohjausta, jota on annettava tarpeen vaatiessa. Viranomaistyö jakaantuu tilannekohtaisesti valvontasuunnitelman mukaiseen ja suunnitelman ulkopuoliseen työhön, vähintäänkin 50 % ajasta menee vasu ulkopuolisten tehtävien hoitamiseen. Seuraavassa on kerrottu ympäristöterveydenhuollon kokonaisresurssin (suunnitelmallinen ja ennalta suunnittelemaan työ) jakaantumisesta eri osa-alueille.

Yksikön ympäristöterveydenhuollon käytössä on yksi ympäristöjohtajan, kaksi valvontaeläinlääkäriä, seitsemän kunnaneläinlääkäriä ja kolme ympäristöterveystarkastajan virkaa. Ympäristöterveystarkastajat tekevät kaikkia ympäristöterveydenhuollon osa-alueiden töitä. Tehtäviä on jaettu kunnittain ja kaksi viranhaltijaa on erikoistunut talousvesivalvontaan. Toinen valvontaeläinlääkäreistä toimii ympäristöjohtajan varahenkilönä ~~ja vastaavana eläinlääkäriä.~~

Taulukossa 1 esitetään Ympäristöpalvelut Helmen kokonaistyöajan jakautuminen eri osa-alueille.

Taulukko 1. Ympäristöterveydenhuoltoon osallistuvan henkilöstön resurssijakauma osa-alueittain.

Osa-alue	htv	Ympäristöterveystarkastaja Maria Penninkangas	Ympäristöterveystarkastaja Jari Heikkinen	Ympäristöterveystarkastaja Annika Oikkonen	Valvontaeläinlääkäri Sirkka Hankonen	Valvontaeläinlääkäri Serina Malmberg	Ympäristöjohtaja Harri Heikkilä	Praktikkoeläinlääkärit	Avustava henkilökunta, toimistopalvelut	Yhteensä, htv
Terveystuho	1,65	0,65	0,50	0,2			0,3			1,65
Tupakkalain valvonta	0,2	0,05	0,05	0,1						0,2
Elintarvikevalvonta	1,7	0,3	0,45	0,45	0,3	0,2				1,7
Eläinlääkäripalvelut	7							7		7
Eläinsuojeluvalvonta	0,7				0,4	0,3				0,7
Eläintautivalvonta	0,2				0,1	0,1				0,2
Avustava henkilökunta	0,3								0,3	0,3
Hallintotehtävät	0,8				0,1		0,7			0,8
Muut vastuut, mm. atk, tietojärjestelmät	0,05			0,05						0,15
Yhteensä, htv	12,6	1	1	0,8	0,9	0,6	1	7	0,3	12,6

2.2.1 Riskinarviointi ja tehokas kohdentaminen

Toimialakohtaisissa ohjelmissa on annettu ohjeet valvontakohteiden riskinarviointiin. Riskinarviointi tapahtuu keskusvirastojen ohjeiden mukaisesti. Kunnassa tulee valvoa kaikkia osa-alueita ja tehdä päätös siitä, miten valvonnan resurssit on tarkoituksenmukaisesti kohdistaa eri sektoreille. Eri vuosina voidaan painottaa eri alueita. Riskinarviointia käsitellään tarkemmin toimialakohtaisissa osioissa.

Keskusvirastot vaativat teoreettisen valvontatarpeen perusteella tehtyä suunnitelmaa, johon kunnilla ei pääsääntöisesti ole resursseja. Ympäristöpalvelut Helmen valvontasuunnitelmassa näkyvät teoreettinen (laskennallinen) valvontatarve sekä realistinen valvonta, joka pystytään toteuttamaan käytettävissä olevalla henkilöstöllä. Valvonta pyritään suuntaamaan sinne, missä sitä eniten tarvitaan ja tämä arviointi on tehty paikallista tuntemusta hyödyntäen. Valvontasuunnitelmaa hyväksyttäessä ja sen toteutumista arvioitaessa valvonnasta vastaavassa toimielimessä on syytä käydä keskustelua resursseista ja teoreettisesta valvontatarpeesta sekä valvonnan kohdistamisesta.

2.2.2 Tarkastuksen sisältö ja tarkastukseen keskimääräisesti käytettävä aika

Valvontasuunnitelma-asetuksen mukaan kunnan suunnitelman tulee sisältää tarkastuksen sisällön määrittely sekä tarkastukseen keskimääräisesti käytettävä aika. Tarkastus voi sisältää useiden ympäristöterveydenhuollon lakien mukaisia toimenpiteitä ja tarkastuskertomuksessa tulee esittää, minkä säännösten mukaan tarkastus on tehty. Tarkastusaikaan vaikuttaa tarkastuksen sisällön laajuus ja tarkastusaikaan katsotaan kuuluvaksi varsinaisen kohteessa tehdyn tarkastuksen lisäksi tarkastukseen valmistautuminen sekä tarkastuskertomuksen laatiminen. Ympäristöterveydenhuollon toimialakohtaisissa suunnitelmissa tuodaan esille eri lakien mukaisten tarkastusten yleiset sisällöt. Tarkastusten yksityiskohtaisissa sisällöissä sovelletaan keskusvirastojen antamia ohjeita.

Matkoihin käytetty aika ei kuulu tarkastukseen kuluvaan aikaan. Näin valvontakustannukset ovat kohteen sijainnista riippumatta yhtäläiset kaikille toimijoille koko Ympäristöpalvelut Helmen toiminta-alueella. Matkoihin kuuluva aika on kuitenkin otettava huomioon kunnan realistisessa valvontasuunnitelmassa. Kuntaliitto on ohjeistanut sisällyttämään matkoista aiheutuneet kustannukset tuntihintaan. Matkoista aiheutuneet kustannukset tulee sisällyttää tarkastusmaksuihin jollain tavalla.

2.2.3 Valvontakohteiden / valvontakohdetyyppien tarkastustiheydet

Tarkastustiheydet määräytyvät riskinarvioinnin perusteella. Valvontasuunnitelmat ovat julkisia asiakirjoja. Toimialakohtaisien suunnitelmien liitteinä ovat kohderyhmittäiset kohteiden lukumäärät ja tarkastustiheydet. Toiminnanharjoittaja voi halutessaan ottaa yhteyttä ja pyytää lisätietoja omaa kohdettaan koskevasta valvonnasta.

Valvontakohteiden kannalta tarkastustiheydellä on taloudellista merkitystä, sillä valvontamaksut määräytyvät tarkastusmäärien perusteella. Suunnitelma antaa kuvan siitä, mitä suuruusluokkaa valvontamaksu tulee olemaan. Lopullinen maksu määräytyy voimassa olevan lainsäädännön mukaan sen perusteella, miten paljon valvontaa tehdään.

Toimialakohtaisissa, valtakunnallisissa valvontaohjelmissa on annettu ohjeelliset tarkastustiheydet ja tarkastuksiin käytettävät ajat. Teoreettiset, tavoitteelliset, tarkastustiheydet on määritelty kohdetyyppikohtaisen riski- ja kokoluokituksen perusteella. Mikäli ohjeellisista tarkastustiheyksistä poiketaan, on poikkeamasta tehty perustelut kohteelle VATI- järjestelmään kohteelle.

Tarkastuksella havaittujen korjattavien epäkohtien valvomiseksi suoritetaan aina uusintatarkastus, jolle on myös varattava aikaa.

2.3 Koulutus

Ympäristöterveydenhuollon koulutukseen on Ympäristöpalvelut Helmessä varattu määrärahoja. Vuosittain osallistutaan ainakin PSAVI:n järjestämiin työkokouksiin, ympäristöterveydenhuollon valtakunnallisille ja alueellisille koulutuspäiville, ympäristöterveydenhuollon johtajien päiville, VATI/Ruokaviraston järjestämiin koulutuksiin ja vähintään yhteen asumisterveysaiheiseen koulutukseen. Suurin osa koulutuksista toteutetaan etäkoulutuksina Ympäristöpalvelut Helmen etäkoulutustilasta tai henkilöstön omilta koneilta. Jokainen valvontahenkilö ja eläinlääkäri tekee vuosittain koulutussuunnitelman, jonka esihenkilö hyväksyy. Koulutuksista pidetään vuosittain koulutusrekisteriä.

2.4 Valvontatietojärjestelmä

Ympäristöpalvelut Helmi käyttää VATI Ympäristöterveydenhuollon keskitettyä toiminnanohjaus- ja tiedonhallintajärjestelmää. VATI:in kirjataan kaikki valvontakohteiden tiedot ja niihin kohdistuneet suoritteet. Kohde- ja valvontatiedot välittyvät valtakunnalliseen, keskitettyyn tietojärjestelmään.

2.5 Laadunhallinta

Ympäristöterveydenhuollon valvontatehtävissä käytetään hyväksi keskusvirastojen (Ruokavirasto, Valvira) laatimia tarkastusohjeita ja asiakirjoja. Saatavilla on usein myös laadukkaita eri järjestöjen laatimia ohjeita. Ruokaviraston päivitetty ohjeet löytyvät Ruokaviraston internet-sivuilta, www.ruokavirasto.fi tai viranomaiskäyttöön tarkoitettulta Pikantti- sivustolta, johon kirjaututaan tarkastajan henkilökohtaisilla tunnuksilla. Valviran ympäristöterveydenhuollon toimintaohjeet ja malliasiakirjat löytyvät Valviran internet-sivuilta, www.valvira.fi. Toiminta-ohjeet erityistilanteissa on kirjattu Ympäristöpalvelut Helmen häiriötilannesuunnitelmaan (kts. kohta 2.8).

Ympäristöpalvelut Helmen valvontayksikkö on luonut asiakaslomakkeet hyödyntäen keskusvirastojen malliasiakirjoja. Toiminnanharjoittajat voivat ilmoittaa useimpien elintarvike- ja terveysuojelualan toimintojen aloittamisesta, olennaisesta muuttumisesta, lopettamisesta tai yrittäjän vaihtumisesta myös sähköisen valtakunnallisen ilmoitusjärjestelmän Ilppa -palvelun kautta. Toiminnanharjoittajien ilmoitus- ja hakemuslomakkeet sekä linkki Ilppa -palveluun löytyvät Ympäristöpalvelut Helmen kotisivuilta osoitteesta www.ymparistohelmi.fi. Asiakkaita varten on laadittu ohjeita ja ohjeistusta on sisällytetty myös yksikön internet-sivuille.

Ympäristöterveydenhuollolle on laadittu laatukäsikirja, johon kootaan käytettävät tarkastus- ja näytteenotto-ohjeet, yksikön sisäiset ohjeet, asiakasohjeet ja lomakkeet. Laatukäsikirjan pohjana käytetään Yterva- alueen laatukäsikirjaa. Laatukäsikirja on tehty seudullisena yhteistyönä silloisten Ppky Kallion, Ppky Selänteen ja Kalajoen kaupungin ympäristöterveydenhuollon yhteistoiminta-alueen kanssa.

2.6 Viestintä

Laadukas viestintä on kiinteä osa nyky-yhteiskunnan viranomaispalveluja. Viranomaisviestinnän tulisi olla selkeää, joustavaa, oikea-aikaista sekä asiantuntevaa. Vaikka ympäristöterveydenhuollossa on tunnistettavissa erilaisia viestintätarpeita, niissä kaikissa pyritään kuitenkin samaan lopputulokseen – ihmisten tietoisuuden lisäämiseen. Samalla viestinnän kohteena olevan asian lisäksi myös ympäristöterveydenhuollon tunnettavuus lisääntyy.

Ympäristöpalvelut Helmen valvontayksikössä pyritään tiedottamaan alueellamme toteutettavista projekteista ja niiden tuloksista, esimerkiksi www-sivuilla tai paikallislehdissä. Yksikön www-sivuilta löytyvät mm. ajantasainen taksa, lomakkeet ja asiakasohjeita.

Viestintään kuuluu asiakkaiden neuvonta, opastus ja tiedottaminen, jotka kuuluvat jokaisen viranhaltijan työhön. Ympäristöterveydenhuollon viranhaltijat ovat tavoitettavissa virka-aikana puhelimitse. Ympäristöjohtaja vastaa viestinnästä valvontayksikön sisällä sekä tiedottamisesta valvontayksikön ulkopuolelle. Häiriötilanteiden viestintä on kuvattu erillisessä ympäristöterveydenhuollon häiriötilannesuunnitelmassa.

2.7 Valvonnan kustannukset ja maksullisuus

Kunnan on perittävä toimijalta hyväksymänsä taksan mukainen maksu valvontasuunnitelmaan sisällyvistä tarkastuksista, näytteenotosta ja näytteen tutkimuksesta.

Ympäristöpalvelut Helmen ympäristöterveydenhuollon valvontasuunnitelman mukainen valvonta on toiminnanharjoittajalle maksullista. Maksuja peritään ympäristöterveyslautakunnan hyväksymän taksan mukaisesti. Valvonnasta saadut maksutulot kohdentuvat valvontayksikölle. **13.12.2023 § 55** mukainen taksa pidetään nähtävillä Ympäristöpalvelut Helmen internet-sivuilla www.ymparistohelmi.fi. Taksaa päivitetään vuoden **2024** lopussa.

Elintarvikelain ja terveydensuojelulain suunnitelmallisesta valvonnasta perittävien valvontamaksujen lisäksi peritään valvonnan perusmaksu. Valvonnan perusmaksu on 150 € suuruisen veroluonteinen vuosittainen maksu, joka peritään valvontakohtaisesti kunnan valvomilta kohteilta. Valvonnan perusmaksusta säädetään elintarvike- ja terveydensuojelulaissa.

Maksuilla ei voida kattaa koko ympäristöterveydenhuollon kustannuksia. ~~Tavoitteena on, että valvontamaksuilla saataisiin katettua neljäsosa valvonnasta aiheutuvista kustannuksista suunnitelmakauden loppuun mennessä.~~

2.8 Häiriötilanteisiin varautuminen

Ympäristöterveydenhuollon lainsäädännössä (EL 24 §, EL 27 §, EtL 67–70 §, TsL 8 §) veloitetaan viranomaisia laatimaan suunnitelma varautumisesta häiriötilanteisiin. Lisäksi keskusviranomaiset ovat laatineet ohjeita ympäristöterveydenhuollon häiriötilanteita varten.

Ympäristöterveydenhuollon häiriötilannesuunnitelma on laadittu yhteistyössä Ppky Kallion, Ppky Selänteen ja Kalajoen kaupungin ympäristöterveydenhuollon yhteistoiminta-alueen kanssa. Häiriötilannesuunnitelma sisältää toimintaohjeet mukaan lukien viestintä ja tiedottaminen häiriötilanteessa. Häiriötilannesuunnitelman pitäminen ajan tasalla vaatii sen jatkuvaa päivittämistä erityisesti yhteystietojen osalta. Ajantasainen häiriötilannesuunnitelma on valvontahenkilöstön luettavissa Teams -alustalla, johon kirjaudutaan henkilökohtaisilla tunnuksilla.

Yllättävät häiriötilanteet vievät aikaa suunnitelmalliselta valvonnalta ja sitovat pahimmassa tapauksessa koko henkilökunnan häiriön selvittämisen ajaksi.

2.9 Epidemioiden selvittäminen

Valtioneuvoston asetus elintarvikkeiden ja veden välityksellä leviävien epidemioiden selvittämisestä (1365/2011, muutos 978/2022) 4 § edellyttää kuntia nimeämään epidemioiden selvittämistä varten selvitystyöryhmän. Ympäristöpalvelut Helmessä on nimetty epidemioiden selvitystyöryhmät vuonna 2012. Selvitystyöryhmien jäsenet yhteystietoineen on päivitetty vuonna 2023 hyvinvointialueiden aloitettua toimintansa. Työryhmien kokoonpanot on määritelty ympäristöterveydenhuollon häiriötilannesuunnitelmassa.

Ilmoitukset epidemiaepäilyistä voi tulla valvontakohteelta, muilta viranomaisilta tai kuluttajilta. Kuluttajat voivat tehdä sairastumis- /haittaepäilyilmoitukset (SAHA) sähköisesti ilppa-ilmoitusjärjestelmän kautta vuodesta 2023 alkaen. Vati-järjestelmään saapuneet ilppa-ilmoitukset käsittelee kohteen valvoja. Tarvittaessa käynnistetään epidemiaselvitys.

2.10 Laboratoriot, joihin valvonta tukeutuu

Ympäristöterveydenhuollon viranomaisnäytteet toimitetaan tutkittavaksi pääsääntöisesti SeiLab Oy:n Haapaveden laboratorioon. Asumisterveyteen liittyvät näytteet toimitetaan Työterveyslaitoksen tai Terveys- ja hyvinvoinnin laitoksen laboratorioon. Käytettävän laboratorion on oltava Ruokaviraston hyväksymä kyseessä olevan tutkimusmenetelmän osalta.

2.11 Valvontasuunnitelman toteutumisen arviointi ja raportointi

Kunnan tulee arvioida hyväksymänsä valvontasuunnitelman toteutuminen. Suunnitelman toteutumisen arvioinnin yhteydessä tarkastellaan myös ympäristöterveydenhuollon kustannusten kehittymistä, kustannusten jakautumista valvonnan eri sektoreille sekä valvonnasta saatujen tulojen osuutta ja kohdentumista. Valtakunnallisessa valvontaohjelmassa on annettu arvioinnin tueksi taulukko (Taulukko 1).

Taulukko 1. Kunnan valvontasuunnitelman toteutumisen arviointi.

Arviointikohde	Tarkastelu ja selvitys
Suunnitellun toiminnan ja valvonnan tehokkuus ja kattavuus	<ul style="list-style-type: none"> • valtakunnallisten ja omien tavoitteiden toteutuminen • valvonnan tulokset ja seurattavien mittareiden tulokset • kaikkien toimialojen valvonnan kattavuus
Tarkastusten ja näytteiden määrä (suhteessa valvontasuunnitelmaan ja valvontatarpeeseen)	<ul style="list-style-type: none"> • toteutuneiden tarkastusten lukumäärä • näytteenoton toteuttaminen • valvontahankkeiden ja -projektien toteuttaminen ja niihin osallistuminen • trendiseuranta esim. viiden vuoden aikajänteellä
Toiminnan laadullinen arviointi ja valvonnan vaikuttavuus	<ul style="list-style-type: none"> • ympäristöterveydenhuollon valvonnan tavoitteiden saavuttaminen <ul style="list-style-type: none"> o ympäristöterveydenhuollon yhteiset tavoitteet o toimialakohtaiset tavoitteet o valvontayksikön omat tavoitteet • valvonnan vaikuttavuuden arviointi
Valvonnasta saadut tulot ja niiden kohdentuminen	<ul style="list-style-type: none"> • valvonnasta kertyvät maksutulot toimialoittain • valvonnasta saatujen tulojen kohdentuminen, tieto siitä onko valvonnasta saadut tulot kohdennettu ympäristöterveydenhuollon valvonnan kehittämiseen
Voimavarat	<ul style="list-style-type: none"> • voimavarojen määrä suhteessa lainsäädännön vaatimukseen, valvontatarpeeseen ja suunniteltuun toimintaan • selvitys, paljonko voimavaroja on käytetty suunnitelmalliseen valvontaan ja kuinka paljon muihin tehtäviin • valvonnan tehokkuuden toteutuminen
Auditoinnit, AJO-käynnit ja muu saatu palaute	<ul style="list-style-type: none"> • eri palautteista saadut hyvät käytännöt sekä kehitettävät ja korjattavat asiat
Toiminnan kehittämistarpeet	<ul style="list-style-type: none"> • toiminnan kehittämistarpeiden analysointi • toiminnan kehittämisen toimenpiteet, joilla tilannetta parannetaan seuraavalla toimintavuodella

Valvontasuunnitelman toteutumisen arviointi tehdään VATI- ja VYHA-järjestelmien avulla ja keskusvirastojen antamien ohjeiden mukaisesti. Ympäristöterveyslautakuntaa varten tehdään yhteenveto valvontasuunnitelman toteutumisen arvioinnista, jonka lautakunta hyväksyy. Hyväksytty arviointi toimitetaan VYHA:n kautta aluehallintovirastolle vuosittain maaliskuun loppuun mennessä.

Valvontasuunnitelman arvioinnissa voitaneen hyödyntää myös valtionhallinnon tiedonkeruujärjestelmästä (VATI-VYHA) saatavaa raporttia siitä, millaista oman yhteistoiminta-alueen valvonta on verrattuna muihin valvontayksiköihin ja valtakunnallisessa ohjelmassa asetettuihin tavoitteisiin.

Valvontasuunnitelmaa hyväksyttäessä ja sen toteutumista arvioitaessa valvonnasta vastaavassa toimielimessä on syytä käydä keskustelua resursseista ja teoreettisesta valvontatarpeesta sekä valvonnan kohdistamisesta. Ympäristöterveyslautakunta vastaa kunnan ympäristöterveydenhuollosta.

3 YMPÄRISTÖPALVELUT HELMEN TOIMIALAKOHTAISET VALVONTASUUNNITELMAT

3.1 Elintarvikevalvontasuunnitelma

3.1.1 Elintarvikevalvonnan tavoitteet ja sisältö

Kunnan tulee laatia säännöllistä valvontaa koskeva kunnan elintarvikevalvontasuunnitelma siten, että valvonta on yleisten valvontaa koskevien vaatimusten mukaista, ehkäisee terveysvaaroja ja suojaa kuluttajia taloudellisilta tappioilta. Elintarvikevalvonnan tavoitteena on varmistaa elintarvikkeiden kemiallisen ja mikrobiologisen vaarojen hallinta kaikissa niiden tuotannon, jalostuksen, valmistuksen ja muun käsittelyn vaiheissa sekä oikeat ja luotettavat elintarvikkeista annettavat tiedot ja pakkausmerkinnät. Vastuu elintarvikkeiden turvallisuudesta on toimijoilla, joilla on velvoite seurata omaa toimintaansa ja tuotteitaan omavalvonnassaan.

3.1.1.1 Valvontakohteiden hyväksymis- ja ilmoitusmenettely

Hyväksytty elintarvikehuoneisto

Elintarvikealan toimijan, joka käsittelee eläimistä saatavia elintarvikkeita ennen vähittäismyyntiä, on haettava elintarvikehuoneiston hyväksymistä ennen toiminnan aloittamista tai toiminnan olennaista muuttamista (ns. laitos). Hakemus käsitellään 60 vuorokauden kuluessa asian vireille tulosta, ellei asian laajuus, hakemuksen puutteellisuus tai muu erityinen syy edellytä asian pitempää käsittelyä. Hyväksytyjen elintarvikehuoneistojen vaatimustenmukaisuuden selvittäminen edellyttää tarkastuskäyntiä ennen hyväksymispäätöksen antamista. Hyväksymisestä tai ehdollisesta hyväksymisestä tehdään päätös (elintarvikelaki 11 §). Toiminnan ns. laitoksessa saa aloittaa, jos laitos täyttää lainsäädännön sille asettamat vaatimukset (elintarvikelaki 11 §) ja laitos on hyväksytty.

Rekisteröity elintarviketoiminta

Elintarvikealan toimijan on tehtävä ilmoitus elintarviketoiminnasta toiminnan rekisteröintiä varten valvontaviranomaiselle viimeistään neljä viikkoa ennen toiminnan aloittamista tai olennaista muuttamista. Ilmoitusvelvollisuus koskee myös sellaisia toimijoita, joilla ei ole varsinaista huoneistoa elintarvikkeiden käsittelyä varten, mutta jotka toimivat elintarvikeketjun osana (ns. virtuaalihuoneistot). Ilmoitus on tehtävä myös ammattimaisesta elintarvikkeiden kuljetustoiminnasta. Ilmoituksen käsittelystä annetaan toimijalle todistus. Toiminnan keskeyttämisestä, olennaisesta muutoksesta ja toiminnan lopettamisesta tulee ilmoittaa viivytyksettä valvontaviranomaiselle.

Alkutuotantopaikasta ja siellä harjoitettavasta toiminnasta on tehtävä ilmoitus ennen toiminnan aloittamista kunnan valvontaviranomaiselle. (Eläinten pitopaikat ilmoitetaan kunnan maaseutuelinkeinoviranomaiselle.) Toimijan on ilmoitettava myös annettujen tietojen oleellisista muutoksista, toiminnan keskeyttämisestä yli vuodeksi sekä toiminnan lopettamisesta. Elintarvikelain nojalla vähäriskiseksi määritellystä toiminnasta ei tarvitse ilmoittaa.

Elintarvikealan toimijan, joka tuottaa ituja, on haettava kunnan valvontaviranomaiselta alkutuotantopaikan hyväksymistä ennen toiminnan aloittamista. Valvontaviranomainen tekee alkutuotantopaikan hyväksymisestä päätöksen.

Kontaktimateriaalialan toimijan on ilmoitettava toimipaikastaan ja siellä harjoitettavasta toiminnasta rekisteröintiä varten (elintarvikelaki 13 §) elintarvikevalvontaviranomaiselle.

Elintarvikelain 10 §:n mukaisten kohteiden ilmoitukset käsitellään ja rekisteröidään Vati-järjestelmään ja toiminta tulee suunnitelmallisen valvonnan piiriin. Ilmoituksen käsittelystä annetaan toimijalle todistus, johon kirjataan kohteen rekisteröinti sekä valvontatiheys valtakunnallisen riskinarvioinnin pohjalta.

Tiedottaminen liikkuvasta elintarvikehuoneistosta

Elintarvikelain 12 §:n mukaan elintarvikealan toimijan on tiedotettava elintarvikkeen myynnistä ja muusta käsittelystä rekisteröidyssä tai hyväksytyssä liikkuvassa elintarvikehuoneistossa niiden kuntien valvontaviranomaisille, joiden alueella toimintaa harjoitetaan.

3.1.1.2 Erilaiset tarkastukset

Suunnitelmanmukainen viranomaisvalvonta perustuu pääsääntöisesti **omavalvonnan valvontaan** kaikilla aloilla, joihin elintarviketurvallisuuden vaatimuksia sovelletaan. Valvontaviranomainen määrittelee valvomiensa elintarvike- ja kontaktimateriaalialan kohteiden valvontatiheyden riskiperusteisesti vuosittaisessa valvontasuunnitelmassaan, jonka pohjalta laaditaan kohdekohtainen tarkastussuunnitelma. Tarkastuksia tehdään mahdollisuuksien mukaan ennalta ilmoittamatta. On kuitenkin valvontakohteita, ja valvonnallisia syitä, jolloin tarkastuksista on ilmoitettava etukäteen, jotta vastuuhenkilö on paikalla.

Oiva-järjestelmän kautta suunnitelmallinen elintarvikevalvonta tehdään Oiva- ohjeistuksen mukaisesti. Havainnot kirjataan Oiva-raporttiin keskitetyn sähköisen Vati-järjestelmän kautta.

Yleistä tarkastuksesta ja sen sisällöstä kerrotaan yhteisessä osiossa, kohdassa 2.2.2.

Hyväksyttävän elintarvikehuoneiston hyväksymistarkastus

Hyväksymistä vaativan elintarvikehuoneiston vaatimustenmukaisuuden selvittäminen edellyttää tarkastuskäyntiä ennen hyväksymispäätöksen antamista. Tarkastuksella varmistetaan, että tilat ja suunniteltu toiminta ns. laitoksessa täyttävät lainsäädännön sille asettamat vaatimukset.

Hyväksymistarkastuksesta kirjoitetaan tarkastuskertomus, josta käy ilmi täyttääkö elintarvikehuoneisto hyväksymisen edellyttämät vaatimukset. Tarkastuskertomukseen kirjataan yksityiskohtaisesti ne asiat, jotka eivät täytä lainsäädännön vaatimuksia.

Rekisteröidyn elintarviketoiminnan ensimmäinen tarkastus

Ilmoituksen vastaanottamisen jälkeen valvontaviranomainen tarkastaa elintarviketoiminnan 6 kuukauden kuluessa toiminnan aloittamisesta. Tarkastusajankohdan päättää kohdetta valvova ympäristöterveystarkastaja toiminnan luonteen ja laajuuden perusteella. Yhteisistä perusteista neuvotellaan terveysvalvonnan yhteisissä kokouksissa. Tarkastus voidaan tehdä myös ennen ilmoitetun toiminnan aloittamista, mikäli ilmoituksen perusteella on epäiltävissä, että elintarviketurvallisuus tai kuluttajansuoja voi vaarantua.

Elintarviketoiminnan ensimmäisellä tarkastuskäynnillä huomioitavia asioita:

- toiminnan luonne ja laajuus vastaavat ilmoitettua
- tilat, tilojen koko ja riittävyys, sijoittelu, rakenteelliset ratkaisut ja kunto sekä huoneiston varustelu
- yleinen siisteys ja toiminnan hygieniat
- todetaan, että toimijalla on riittävä järjestelmä, jonka avulla toimija tunnistaa ja hallitsee toimintaansa liittyvät vaarat ja varmistaa, että toiminta täyttää elintarvikesäännöksissä asetetut vaatimukset
- Oiva -järjestelmän piirissä olevat kohteet tarkastetaan järjestelmän mukaisesti

Tarkastuksesta kirjoitetaan tarkastuskertomus. Ensimmäisen tarkastuksen jälkeen toimintaa valvotaan suunnitelman mukaisin valvontakäyntein. Valvontasuunnitelmaan kirjatut toteutumatta jääneet tarkastukset pyritään huomioimaan seuraavan vuoden suunnitelmassa.

Toiminnassa olevan elintarvikehuoneiston tarkastus

Tarkastuksilla arvioidaan tarkastuksen sisällön kohtien (yhteisen osion kohta 2.2.2) lainsäädännön mukaisuuden täyttymistä huomioiden rekisteröidyn tai hyväksytyin toiminnon luonne. Edellä mainittujen kohtien lisäksi elintarvikehuoneiston tarkastukseen kuuluu myös tuotteiden määräyksenmukaisuuden arviointia (elintarvikeparanteet, pakkausmerkinnät, kontaktimateriaalit ja laboratoriotutkimuksista saatu tieto), jäljitettävyyden toteutumisen tarkastus sekä neuvontaa ja opastusta omavalvonnan toteutumisesta ja lainsäädännön vaatimuksista.

Valvontakohteeseen suoritettavan tarkastuksen eri osa-alueita voidaan tarkistaa useampaan tarkastuskertaan jaettuna. Tarkastettaville asioille (*riveille*) on asia (*rivi*) kohtaiset arviointiohjeet. Kunkin asian voi arvioida vuosittain tai jopa jokaisella tarkastuskerralla, kuitenkin vähintään kerran kolmessa vuodessa. Oiva -järjestelmän piiriin kuuluvien kohteiden tarkastukset tehdään ko. järjestelmän arviointiohjeiden mukaisesti. Jokaisen tarkastetun asian kohdalla voi lisäksi tarvittaessa antaa ohjausta ja neuvontaa.

Pysyväisluonteiseen asumiseen käytetyissä tiloissa elintarviketoiminnan tarkastus voidaan tehdä, jos tarkastuksen tekeminen on välttämätöntä tarkastuksen kohteena olevien seikkojen selvittämiseksi (elintarvikelaki 40 §). Elintarvikevalvontaa voidaan tehdä myös asiakirjatarkastuksina. Elintarviketarkastus voidaan toteuttaa myös Teams- kokouksena.

Tarkastuksesta laaditaan aina kaksiosainen raportti, joka koostuu tarkastuskertomuksesta ja Oiva-raportista. Oiva-raportilla näkyy tarkastuksen tulos eli Oiva-tulos, tarkastettujen asiakokonaisuuksien tarkastustulokset, tarkastetuista asioista annettujen arvosanojen yhteismäärät, kahden aikaisemman tarkastuksen Oiva-tulokset, Oiva-huomiot sekä kohdetta valvovan elintarvikevalvontaviranomaisen yhteystiedot. Oiva-raportit julkaistaan valtakunnallisesti Oivahymy.fi -sivustolla.

3.1.1.3 Pakkokeinojen käyttö

Hallinnollisia pakkokeinoja käytetään, jos elintarvikealan toimija ei ryhdy tarvittaviin toimenpiteisiin elintarvikemääräysten noudattamiseksi, eivätkä muutkaan toimenpiteet toimijan velvoittamiseksi ole riittäviä. Pakkokeinoja ovat mm. erilaiset määräykset ja kiellot, seuraamusmaksu, uhkasakko sekä teettämis- ja keskeyttämisuhka, haltuunotto sekä alkutuotantopaikan ja elintarvikehuoneiston hyväksymisen peruuttaminen (elintarvikelaki 60 §) ja rekisteröidyn toiminnan keskeyttäminen tai lopettaminen (elintarvikelaki 61 §). Pakkokeinopäätökset tekee ympäristöterveyslautakunta. Suurin osa pakkokeinoista on kuitenkin delegoitu viranhaltijoille. 56 §:n mukaisen väliaikaisen kiellon voi antaa delegointipäätöksen mukaisesti myös viranhaltija, mutta pysyvän kiellon vain lautakunta.

Pakkokeinojen käyttämiseen liittyy asianosaisen hallintolain mukainen kuuleminen, ellei kyseessä ole kiireellisiä toimia vaativa tilanne, eikä kuulemista voida suorittaa. Hallinnollisten pakkokeinojen käytössä noudatetaan Ruokaviraston ohjeistusta ja malliasiakirjoja. Viranhaltijan delegoinnin mukaisesti tekemät hallintopäätökset viedään ympäristöterveyslautakuntaan tiedoksi.

3.1.2 Elintarvikevalvonnan valvontakohteet

Valvontaviranomaisella tulee olla ajantasaiset tiedot kaikista alueensa elintarvikevalvontakohteista (Elintarvikelaki 79 §). Näitä ovat:

- rekisteröintiä tai hyväksyntää edellyttävät elintarvikehuoneistot, mukaan lukien ns. virtuaalihuoneistot, liikkuvat elintarvikehuoneistot ja kuljetustoiminta

- liikkuvat elintarvikehuoneistot, joista on jo tehty ilmoitus toiselle paikkakunnalle ja joiden saapumisesta valvontaviranomaisen alueelle tiedotetaan valvontaviranomaiselle; liikkuva elintarvikehuoneisto merkitään kuitenkin rekisteriin vain siinä valvontayksikössä, joka on hyväksynyt ko. huoneiston tai käsitellyt ko. huoneistosta tehdyn ilmoituksen.
- toimijat, jotka valmistavat tai saattavat markkinoille elintarvikkeen kanssa kosketukseen joutuvia materiaaleja ja tarvikkeita (kontaktimateriaalialan toimijat)
- rekisteröintiä edellyttävät elintarvikkeiden alkutuotantopaikat

Ympäristöpalvelut Helmen valvontakohteet päivitetään vuosittain. Elintarvikevalvontakohteet on kirjattu VATI-tietokantaan. Elintarvikevalvonnan valvontakohteiden kohderyhmittäiset lukumäärät on esitetty erillisessä liitteessä

3.1.3 Elintarvikevalvonnan tarkastussuunnitelma

Elintarvikevalvonnan tulee olla riskiperusteista. Valvontakohteiden riskiluokittelu tehdään Ruokaviraston riskiluokitusmallilla. Elintarvikevalvontaa suunnataan riskiperusteisesti.

Tarkastustiheys määräytyy riskiluokan perusteella. Valvontatarvetta arvioitaessa huomioidaan myös se, miten toimijat ovat aiemmin noudattaneet lainsäädäntöä ja toimintaansa koskevia määräyksiä ja sääntöjä sekä miten luotettavaa toimijoiden omavalvonta on ollut. Elintarviketurvallisuuteen vaikuttavien riskien kasvaessa, myös valvonnan tarve kasvaa.

Riskiluokitustaulukoiden mukaista suunnitelmallista tarkastustiheyttä voidaan elintarvikehuoneistossa laskea 50 % silloin, kun taulukoiden antama suunnitelmallinen lähtökohtainen tarkastustiheys on kaksi tarkastusta vuodessa tai enemmän ja kuusi edellistä Oiva-reportin arviointitulosta on oivallista (A).

Riskiperusteisuuden tarkoituksena on lisätä jouston mahdollisuutta lainsäädäntöä sovellettaessa ja parantaa valvonnan vaikuttavuutta. Riskejä arvioitaessa on otettava huomioon harjoitettavan toiminnan luonne ja laajuus, omavalvonnan toimivuus sekä elintarvikkeeseen liittyvät muut elintarviketurvallisuuteen ja kuluttajansuojaan vaikuttavat seikat.

Elintarvikevalvonnan kohderyhmittäiset valvontakohteiden lukumäärät, tarkastustiheydet ja tarkastuksiin käytettävä aika on esitetty erillisessä liitteessä

3.1.4 Elintarvikevalvonnan näytteenottosuunnitelma

Hyväksytyille eläinperäisiä elintarvikkeita käsitteleville laitoksille laaditaan vuosittain laitoskohtaiset näytteenottosuunnitelmat. Näytteenottosuunnitelma on liitteenä. Myös muiden kohteiden osalta voidaan laatia riskiperusteisesti suunnitelma näytteenotosta omavalvonnan toimivuuden valvomiseksi.

Muiden kohteiden osalta sovitaan vuosittain projektiluonteisesta näytteenotosta. Valvontasuunnitelman mukaisesta näytteen tutkimisesta peritään maksu toimijalta.

Käytettävät laboratoriot on kerrottu valvontasuunnitelman yhteisessä osiossa.

3.1.5 Elintarvikevalvonnan painopisteet ja valvontaprojektit

Elintarvikevalvonnan valtakunnallisina painopisteinä vuonna 2025 on alustavasti histamiinivalvontaprojekti.

Mahdollisuuksien mukaan osallistutaan valtakunnallisiin valvontahankkeisiin ja näihin liittyviin koulutuksiin.

Paikallisesti jatketaan projektina pintapuhtauden tarkkailua luminometrillä valvontakohteista Oiva-tarkastusten yhteydessä.

Jatketaan osallistumista vuonna 2024 alkaneeseen Oulun eteläisen alueen valvontayksiköiden yhteiseen projektiin, jonka tarkoituksena on kartoittaa myymälöiden itse pakkaamien raakojen kalojen/kalatuotteiden laatua. Näytteenotossa keskitytään pääasiassa palvelumyynnissä itse pakattuihin tuotteisiin, mutta tapauskohtaisesti voidaan ottaa näytteitä myös palvelumyynnissä olevasta pakkaamattomasta kalasta. Näytteenoton yhteydessä tehdään mahdollisuuksien mukaan Oiva-tarkastus. Näytteet toimitetaan tutkittavaksi Seilab Oy:n Seinäjoen toimipisteeseen. Näytteistä tutkitaan projektisuunnitelman mukaiset muuttujat, jotka on kirjattu näytteenottosuunnitelmaan. Näytteiden analyysikustannuksista vastaa toimija.

~~Yhteistyössä Kalajoen ja Ylivieskan valvontaviranomaisten kanssa järjestetään koulutustilaisuuksia elintarvikevalvonnasta Jedun elintarvikealan opiskelijoille. Tilaisuus tullaan järjestämään Oulun eteläisen alueen Jedun yksiköissä.~~

3.2 ELÄINLÄÄKINTÄHUOLTO

Ympäristöpalvelut Helmen suunnitelma eläinlääkäripalveluiden järjestämisestä ja eläinten terveyden ja hyvinvoinnin valvonnasta **2025-2028** on laadittu erillisenä suunnitelmana.

3.3. TERVEYDENSUOJELUVALVONTA

3.3.1 Johdanto

Terveydensuojelulain tarkoituksena on ylläpitää ja edistää väestön ja yksilön terveyttä. Lain tavoitteena on myös ehkäistä, vähentää ja poistaa sellaisia elinympäristössä esiintyviä tekijöitä, jotka saattavat aiheuttaa terveyshaittaa.

3.3.2 Valvontakohteiden hyväksymis- ja ilmoitusmenettely

Terveydensuojelulain valvontakohteet vaativat joko viranomaisen hyväksynnän tai ovat ilmoituksenvaraisia. Terveydensuojeluviranomainen käsittelee hakemuksen tai ilmoituksen, jolloin toiminta pääosin tulee suunnitelmallisen valvonnan piiriin. Ilmoituksen käsittelystä annetaan toimijalle todistus, johon kirjataan kohteen rekisteröinti sekä valvontatiheys valtakunnallisen riskinarvioinnin pohjalta.

Terveydensuojelulain 13 §:n mukaan toiminnanharjoittajan on tehtävä viimeistään 30 vuorokautta ennen toiminnan aloittamista kirjallinen ilmoitus kunnan terveydensuojeluviranomaiselle terveydensuojelulain **liitteessä** lueteltujen toimipaikkojen tai toimintojen käyttöönotosta. Lisäksi ilmoitus on tehtävä toiminnan olennaisesta muuttamisesta ja päättymisestä kirjallisesti terveydensuojeluviranomaiselle. Ilmoitusta ei tarvitse tehdä, jos toiminta edellyttää ympäristönsuojelulain mukaista ympäristölupaa. Ilmoituksessa on annettava toiminnanharjoittajaa ja toimintaa koskevat sekä toimintaan liittyvien terveyshaittojen arviointia varten tarpeelliset tiedot.

Sosiaali- ja terveystieteiden lupa- ja valvontavirasto, Valvira on laatinut soveltamisohjeen terveydensuojelulain 13 §:n mukaisesta ilmoitusvelvollisuudesta.

Terveydensuojelulain 18 §:n mukaista **hyväksymistä** on haettava talousvettä toimittavalle laitokselle. Talousvettä ei saa toimittaa ennen kuin laitos on hyväksytty. Toiminnan hyväksymistä on haettava myös, jos vedenottoa tai vedenkäsittelyä olennaisesti laajennetaan tai muutetaan taikka veden laadussa tai jakelussa tapahtuu toimitettavan talousveden laadun kannalta olennaisia muutoksia. Toimintaa ei saa muuttaa ennen kuin hakemus on hyväksytty.

3.3.3 Suunnitelmallisen valvonnan kohteet

Ilmoituksen varaiset tai hyväksymismenettelyn piiriin kuuluvat kohteet kuuluvat pääsääntöisesti suunnitelmallisen valvonnan piiriin. Suunnitelmallista valvontaa on kuitenkin yksinkertaistettu aikaisemmasta ja sen piiristä on poistettu sellaiset ilmoituksenvaraiset kohteet, joissa oleskelu on lyhytaikaista ja jotka todennäköisesti eivät aiheuta terveyshaittaa.

Ilmoituksenvaraisista kohteista poistettujen muiden kohteiden valvontaa tehdään yhteydenottojen perusteella. Nämä yllättävät valvontatapaukset ovat ensisijaisia suhteessa säännölliseen valvontaan, sillä yleensä niiden taustalla on terveyshaittaepäily.

Sosiaali- ja terveysministeriön antaman lausunnon mukaan suunnitelmallisen valvonnan ulkopuolelle jää myös kotirauhan piiriin kuuluvissa tiloissa harjoitettava TSL:n 13 §:n mukainen toiminta. Mikäli kotona tehtävästä terveydensuojelulain mukaisesta ilmoitusvelvollisesta toiminnasta on aiheutunut tai epäillään aiheutuvan terveyshaittaa, voi viranomainen asukkaan luvalla tehdä tarkastuksen kotirauhan piiriin kuuluviin tiloihin. Kotirauhan piiriin kuuluvana tilana ei pidetä sellaista tilaa, jossa on erillinen sisäänkäynti ja tilat on rajattu kotirauhan piiriin kuuluvan alueen ulkopuolelle.

Suunnitelmaan kuulumattomia tarkastuksia ovat myös huoneistojen käyttöönotto- yms. tarkastukset, jotka sisältyvät valvontakohteen lupaprosessiin. Tarkastuksia tehdään joko ennalta ilmoittamatta tai sopimalla tarkastusaika. Tarkastuksesta ilmoittaminen ei saa vaarantaa tarkastuksen tarkoituksen toteutumista.

3.3.4 Tarkastuksen sisältö

Tarkastuksen tavoitteena on selvittää terveysvaaran tai -haitan esiintyminen, eli aiheutuuko toiminnasta terveyshaittaa tai esiintyykö sellaisia tekijöitä ja olosuhteita, joiden vuoksi terveyshaittaa voi syntyä. Tarkastuksessa annetaan haitan estämiseksi ja tilanteen korjaamiseksi tarpeelliset ohjeet, toimenpidekehotukset ja määräykset. Tarkastukseen liittyy aistinvaraista tarkastelua ja arviointia sekä mahdollisesti mittauksia ja näytteenottoa jatkotutkimuksia varten.

Ennen tarkastusta käydään läpi muun muassa:

- Valviran laatimat ohjeet ja VATI-lomakkeet
- valvontakohtetta koskevat asiapaperit ja mahdolliset lupaehdot
- mahdolliset valvontakohteelle annetut huomautukset tai määräykset
- valvontakohteesta otettujen viranomaisnäytteiden tutkimustulokset
- mahdolliset edellisen tarkastuksen jälkeen kirjatut valitukset tms.

Valvontakohteessa tarkastetaan muun muassa:

- onko toiminta ilmoituksen mukaista
- tilojen terveydelliset olosuhteet ja vaikutukset ympäristöön
- tilojen, laitteiden ja välineiden kunto ja puhtaus
- henkilökunnan työskentelytavat ja mahdollisten riskien hallinta
- henkilökuntaa koskevien vaatimusten toteutuminen, mm. osaamistodistukset

Valvontakohteen tarkastuksessa voidaan kohteen eri osa-alueiden tarkastukset tehdä tarvittaessa useammalla tarkastuskerralla. Pääsääntöisesti kaikki toimintaan kuuluvat osa-alueet tarkastetaan valvontasuunnitelmaan kuuluvan tarkastuksen yhteydessä, varsinkin silloin, jos kohteessa käydään harvemmin kuin kerran vuodessa.

3.3.5 Tarkastustiheydet ja tarkastusaika

Perustarkastustiheytenä pidetään Valviran valtakunnallisessa terveydensuojelun valvontaohjelmassa antamia suosituksia. Terveysuojelulain mukaiset, suunnitelmallisen valvonnan kohteet on jaettu kolmeen riskiluokkaan, joiden perusteella määräytyy valvontakohtetyypin yleinen tarkastustiheys:

- Luokkaan 3 kuuluvat kohteet, joissa on todennäköistä, että toiminnasta voi aiheutua terveyshaittaa esimerkiksi, kun altistuvien määrä on suuri, toiminta on herkkää häiriöille, vaikutukset terveyteen ovat merkittäviä ja altistusaika on pitkä (korkea riski).
- Luokkaan 2 kuuluvat ne kohteet, joissa on mahdollista, että toiminnasta voi aiheutua terveyshaittaa, mutta terveysvaikutukset eivät ole merkittäviä (keskisuuri riski).
- Luokkaan 1 kuuluvat ne kohteet, joissa on todennäköistä, että toiminnasta ei aiheudu terveyshaittaa (matala riski).

Kohdekohtaisen riskinarvioinnin perusteella valvontakohteen suunnitelman mukaista tarkastustiheyttä voidaan tarvittaessa lisätä tai vähentää. Riskinarviointi perustuu toiminnasta ja tiloista mahdollisesti aiheutuviin terveyshaittoihin sekä toiminnan valvontahistoriaan sekä omavalvonnan toimivuuteen.

Riskinarvioinnissa otetaan huomioon mm. altistuvien ihmisten määrä, erityisryhmät, altistava tekijä, altistuksen kesto tai toistuvuus, valvontahistoria, toiminnanharjoittajan asiantuntemus ja toiminnan toteutuminen hyväksymispäätöksen tai ilmoituksen mukaisesti.

Riskinarviointi on jatkuva prosessi eli seuraavalla säännöllisen valvonnan tarkastuksella arvioidaan kohdekohtainen riski uudelleen, ellei sitä ole jostain syystä ollut tarvetta tehdä aikaisemmin. Säännöllisen valvonnan vähimmäistarkastustiheys on 0,2 eli yksi tarkastus viiden vuoden välein.

Kohteilla, joita ei tunneta ennestään, noudatetaan perustarkastustiheyttä, kunnes riskinarviointi voidaan tehdä. Terveysuojeluvalvontakohteiden lukumäärä ja kohdekohtainen tarkastustiheys 2025 on esitetty erillisessä liitteessä. Valvontasuunnitelmaan kirjatut toteutumatta jääneet tarkastukset pyritään huomioimaan seuraavan vuoden suunnitelmassa.

Valvontakohtetyypin tarkastukseen keskimääräisesti käytettävän ajan arvioimiseksi otetaan huomioon tarkastuksen tarkoitus, valmistelu, sisältö sekä tarkastuskertomuksen laatiminen. Voimavarojen suunnittelussa on huomioitava myös matka-aika. Matka-ajat eivät kuitenkaan sisälly tarkastukseen käytettävään aikaan. Tarkastukseen käytettävä aika arvioidaan tapauskohtaisesti riskinarvioinnin perusteella sekä valvontaohjelman pohjalta.

3.3.6 Muut tarkastukset

Suunnitelmallisen valvonnan lisäksi on huomioitava myös muut terveydensuojelulain mukaiset tarkastukset. Muihin tarkastuksiin kuuluvat valvontakohteen lupahakemukseen tai ilmoituksen käsittelyyn liittyvät toimintaan liittyvät ennakkotarkastukset, käyttöönotto tarkastukset tai toimijan vaihtumiseen liittyvät tarkastukset. Näihin tarkastuksiin kuuluvat myös terveyshaitan selvittämiseksi tehtävät tarkastukset asunnoissa, kouluissa, päiväkodeissa ja muissa samankaltaisissa kohteissa. Esimerkiksi talousvesiepidemian selvittämiseksi tehtävät tarkastukset eivät kuulu suunnitelmalliseen valvontaan. Myös valitusten ja muiden viranomaisten valvontapyyntöjen vuoksi voidaan tehdä tarkastuksia, jotka eivät kuulu suunnitelmalliseen valvontaan.

3.3.7 Pakkokeinojen käyttö

Kunnan terveydensuojeluviranomaisella on oikeus antaa yksittäisiä kieltoja tai määräyksiä, jotka ovat välttämättömiä terveyshaitan poistamiseksi tai sen ehkäisemiseksi. Mikäli terveydensuojelulain 51 §:ssä tarkoitettu terveyshaitta ulottuu laajalle alueelle tai muutoin on erityisen merkityksellinen, Valvira voi antaa määräyksiä, jotka ovat välttämättömiä terveyshaitan poistamiseksi tai sen syntymisen ehkäisemiseksi. Mikäli määräyksiä tai kieltoja ei noudateta, valvontaviranomainen voi velvoittaa asianomaista ryhtymään toimenpiteisiin. Aluehallintovirasto tai kunnan terveydensuojeluviranomainen voi tehostaa tämän lain nojalla antamaansa kieltoa tai määräystä uhkasakolla tai uhalla.

Pakkokeinoista päätetään ympäristöterveyslautakunnassa. Osa pakkokeinoista on delegoitu viranhaltijoille.

3.3.8 Näytteenotto ja näytteiden tutkiminen

3.3.8.1 Suunnitelmallinen näytteenotto

Terveydensuojelulain valvontasuunnitelmaan liittyviä näytteitä otetaan valvontatutkimusohjelmien ja näytteenottosuunnitelmien mukaisesti. Näytteenottosuunnitelma on liitteenä. Näytteenotto kohdistuu talous-, uima-allas- ja uimarantavesiin.

Talousveden laatuvaatimuksista ja valvontatutkimuksista säädetään isojen vesilaitosten osalta Sosiaali- ja terveysministeriön STM asetuksessa (1352/2015) ja pienten vesilaitosten laatuvaatimuksista ja valvontatutkimuksista STM:n asetuksessa (401/2001).

Vesilaitos päivittää valvontaohjelmansa vähintään kuuden vuoden välein, tarvittaessa useamminkin yhteistyössä valvontaviranomaisen kanssa. Mikäli valvontatutkimusohjelman mukaisesti otetussa talousvesinäytteessä ilmenee laatusuosituksen- tai vaatimusten ylitys, on siitä ilmoitettava terveydensuojeluviranomaiselle. Talousvedestä otetaan uusintanäyte ja ryhdytään tarvittaviin toimenpiteisiin.

Uima-allasveden laatuvaatimuksista ja näytteenotosta on säädetty STM:n asetuksessa (315/2002). **Uimarantavesien laatuvaatimuksista** ja näytteenotosta säädetään EU-rantojen osalta STM:n asetuksessa (177/2008) ja pienten yleisten uimarantojen ja muiden uimarantojen osalta STM:n asetuksessa (354/2008). Mikäli allas- tai uimarantaveden laatu ei täytä sille asetettuja vaatimuksia, uimavedestä otetaan uusintanäyte ympäristöterveystarkastajan toimesta.

3.3.8.2 Muu näytteenotto

Sisäilman terveyshaitan selvittämiseen liittyvät tutkimukset tai näytteenotot ohjataan ostamaan kyseiseen toimintaan erikoistuneelta yritykseltä. Ulkopuolisella asiantuntijalla tulee olla terveydensuojelulain (763/1994) 49 §:n mukaisesti tarvittava asiantuntemus ja pätevyys. Mahdolliset tutkittavat näytteet tulee tutkituttaa terveydensuojelulain (763/1994) 49 a §:n mukaisesti Ruokaviraston hyväksymässä laboratoriossa.

3.3.9 Suunnitelmallisen valvonnan painopistealueet

Valvira on julkaissut valtakunnallisen terveydensuojelun valvontaohjelman vuosille 2025–2028 kuntien terveydensuojelun valvonnan tueksi. Valvontaohjelma koskee terveydensuojelun suunnitelmallista valvontaa, jota kunnat toteuttavat valvontasuunnitelmillaan. Valvontaohjelmalla yhtenäistetään kuntien valvontaa toiminnanharjoittajien saattamiseksi samanarvoiseen asemaan valvonnan tiheyden ja laadun suhteen. Näin myös valvonnan rajalliset resurssit kyetään kohdistamaan tehokkaasti elinympäristön terveellisyden edistämiseen.

Terveydensuojelun valvontaohjelman painopistealueita ohjelmakaudella 2025–2028 ovat talousvesivalvonnan uudet sisällöt, osaaminen ja paikalliset tarpeet viranomaisvalvonnassa sekä valmius ja varautuminen terveydensuojelussa.

Elinympäristön terveyden edistäminen on osa kuntien strategia- ja hyvinvointityötä. Terveyshaittoja tunnistetaan ja ehkäistään ennalta mm. viranomaisten yhteistyöllä. Eri viranomaiset, laitokset ja kuntien johto varautuvat häiriötilanteisiin ja sovittavat varautumissuunnitelmia yhteen.

Kunnat ovat velvollisia toteuttamaan valvontaa laadukkaalla, riskiperusteisella ja terveyshaittoja ehkäisevällä tavalla ja niiden tulee ottaa valvontasuunnitelmissaan huomioon paikalliset tarpeet. Yhteistarkastukset muiden viranomaisten kanssa ja muu tiedonvaihto viranomaisten kesken ovat tarpeellisia.

Koulujen, päiväkotien ja yksityisasuntojen sisäilmaan liittyvät tutkimukset ja näytteenotot ohjataan tilaamaan ko. alaan erikoistuneilta yrityksiltä tai henkilöiltä. Koulujen tarkastuksille osallistuvat terveydenhoitaja, kiinteistöstä vastaava, koulun johtaja opettaja, tarvittaessa muu työntekijöiden edustaja sekä terveysvalvonnan edustaja. Yhteistarkastuksia jatketaan suunnitelmakaudella 2025–2028.

Ympäristönsuojelulain 527/2014 mukaisen ympäristölupahakemuksen käsittelyn yhteydessä toiminnan sijaintikunnan terveydensuojeluviranomaisen lausuntoa pyydetään § 42 1. momentin 2) –kohdan perusteella. Lausunnon pyytämisestä ja antamisesta on sovittu alueiden ympäristösihteerien kanssa.

3. 4. TUPAKKA- JA LÄÄKELAIN VALVONTASUUNNITELMA

3.4.1 Tupakkalain valvonnan tavoitteet

Tupakkalain (549/2016) vuosittaisen valvontamaksun tavoitteena on taloudellisella ohjauksella kansanterveydellisin perustein vähentää tupakka- ja nikotiinivalmisteiden myyntiä ja saatavuutta ja sitä kautta suurena tavoitteena on tupakoinnin lopettaminen Suomessa. Tupakkalain mukaisen valvonnan tarkoituksena on vähentää tupakoinnin aiheuttamia terveyshaittoja. Erityisesti alle 18-vuotiaiden altistumista tupakansavulle pyritään vähentämään. Ympäristöpalvelut Helmen alueella tupakkalain mukaiset tehtävät on delegoitu viranhaltijoille.

Tupakkalain muutos astui voimaan 1.5.2022. Kunnan tupakkavalvonnan kannalta keskeisiä muutoksia olivat mm. ns. EU-uimarantojen ja leikkikenttien tupakointikiellot. Tupakkalain muutoksessa oli myös uutta sääntelyä koskien omavalvontaa sekä pakkausten ja tuotteiden yhdenmukaisuutta. Pakkauksia ja tuotteiden yhdenmukaisuutta koskeva sääntely ja tupakkatuotteiden maustamiseen tarkoitettujen tuotteiden myyntikielto tuli voimaan 1.5.2023.

Valvira ohjaa aluehallintovirastoja ja kuntia niille tupakkalain perusteella kuuluvien tehtävien hoitamisessa. Aluehallintovirasto ohjaa kuntia tupakkalain ja sen nojalla annettujen säännösten ja määräysten toimeenpanossa aluehallintoviraston alueella. Ympäristöpalvelut Helmen valvontasuunnitelma vuosille 2025-2028 on laadittu Valviran valvontaohjelman pohjalta.

3.4.2 Tupakkalain valvonnan sisältö

3.4.2.1 Lupamenettely

Tupakkatuotteita saa myydä tai muutoin luovuttaa vain myyntipaikan sijaintikunnan myöntämän vähittäismyyntiluvan perusteella. Liikennevälineessä tapahtuvaan tupakkatuotteiden myyntiin luvan kuitenkin myöntää luvanhakijan kotikunta.

Tupakkatuotteiden vähittäismyyntilupa myönnetään kirjallisesta hakemuksesta myyntipaikkakohtaisen vähittäismyyntiluvan elinkeinotoiminnassa tapahtuvaan tupakkatuotteiden myyntiin, jos hakija on esittänyt hyväksyttävät laissa mainitut asiapaperit ja selvitykset. Myyntiluvasta peritään hyväksytyn taksan mukainen maksu. Tupakkatuotteiden vähittäismyyntiluvan haltijalta peritään vuosittainen myyntipistekohtainen valvontamaksu.

3.4.2.2 Tupakkalain mukaiset tarkastukset

Tupakkalain 17§:n mukaan kunnan tulee omasta aloitteestaan tai tehtyjen ilmoitusten perusteella suorittaa tupakkatuotteiden varastointi- ja myyntipaikkojen tarkastuksia sekä valvoa tupakkatuotteiden ja tupakointivälineiden myyntiä ja sijoittelua myyntipisteessä, tupakkatuotteiden ja tupakointivälineiden mainontaa ja muuta myynninedistämistoimintaa samoin kuin tupakointikieltojen ja – rajoitusten noudattamista toimialueellaan. Tupakkalain mukaisen tarkastuksen tavoitteena on selvittää, ovatko tarkastuksen kohteen tilat ja toiminta tupakkalaissa asetettujen vaatimusten mukaisia.

Tupakkalain suunnitelmallista valvontaa on yksinkertaistettu ja suunnitelmallisen valvonnan piiristä on poistettu sellaiset kohdetyypit, joissa tupakointi on tupakkalain perusteella kielletty (esim. täysin savuttomat ravintolat, päiväkodit, oppilaitokset ja virastot). Tupakkalain suunnitelmallisen valvonnan yksinkertaistamisen johdosta mahdollisesti vapautuva resurssit on jatkossakin kohdistettava tupakkalain valvontaan.

Tupakkalain toteutumista voidaan valvoa samalla, kun valvontakohteeseen kohdistetaan muuta ympäristöterveydenhuollon valvontaa. Esimerkiksi elintarvikemyymälöihin ja kioskeihin kohdistuvan elintarvikelain valvonnan yhteydessä on luontevaa yhdistää myös tupakkalain ja lääkelain perusteella nikotiinikorvausvalmisteiden valvontaa. Valvontaohjelman suunnitelmallisen valvonnan piiristä poistettuihin kohdetyyppeihin (esim. päiväkoteihin, kouluihin ja virastoihin) voidaan kohdistaa suunnitelmallista valvontaa silloin, kun valvontakohdetyyppi on valvontaohjelman painopistealueena. Suunnitelmallisen valvonnan piiristä poistuneiden kohdetyyppien osalta tupakkalain toteutumista valvotaan muun ympäristöterveydenhuollon valvonnan yhteydessä.

Tupakkalain mukaisella tarkastuksella käytetään ensisijaisesti aistihavaintoihin perustuvaa arviointia. Harvoin käytettäviä menetelmiä ovat merkkisavututkimus ja näytekeräimen läpi imettävä ilmanäyte. Tupakkatuotteiden vähittäismyyntipaikkojen sekä tupakointilallisten ravintoloiden ja valvontatarkastuksissa voidaan käyttää Valviran laatimia lomakkeita ja ohjeita.

3.4.2.3 Tupakkalain mukaiset pakkokeinot

Kunnan viranomaisen voi tapauskohtaisesti harkita, riittääkö tupakkalain vastaisen toiminnan seuraamukseksi rikkomuksen tai laiminlyönnin toteaminen, opastaminen ja kehoitus korjata tilanne. Jos tämän ei katsota riittävän, kunnan antama kielto ja uhkasakko ovat mahdollisia toimenpiteitä lainvastaisen toiminnan lopettamiseksi. Lisäksi tupakkalain muutoksella (984/2008) laajennettiin kunnan keinoja puuttua tupakkalain vastaiseen toimintaan kirjallisella huomautuksella ja varoituksella. Kun kunta kieltää säännösten vastaisen toiminnan, kunta voi tupakkalain 17 §:n 2 momentin mukaan ilmoittaa asiasta

- viralliselle syyttäjälle, jos kysymys on esim. 10, 10b, 10d tai 11§:n vastaisesta menettelystä
- Valviralle, jos on kysymys esim. 7, 7a, 8 ja 9§:n vastaisesta menettelystä

Kunta voi ilmoittaa tupakkalain säännösten rikkomisesta viralliselle syyttäjälle ilman erillisen määräajan asettamista, jos kunta katsoo sen perustelluksi.

3.4.3 Valvontakohteet

Tupakkalain suunnitelmallisen valvonnan kohteita ovat esimerkiksi tupakointitilalliset ravintolat, tupakkatuotteiden ja tupakointivälineiden myyntipaikat ja tupakkatuotteiden tukkumyyntipaikat. Suunnitelmallisen valvonnan piiristä on poistettu sellaiset kohdetyypit, joissa tupakointi on tupakkalain perusteella kielletty. Tällaisia kohdetyyppejä ovat muun muassa täysin savuttomat ravintolat, päiväkodit ja oppilaitosten sisätilat ja ulkoalueet sekä virastojen ja viranomaisten sekä niihin verrattavien julkisten laitosten yleisölle ja asiakkaille varatut sisätilat.

3.4.4 Tarkastussuunnitelma

Tarkastustiheyksissä ja tarkastukseen käytettävässä ajassa noudatetaan Valviran antamia ohjeita. Tarkastustiheys perustuu Valviran laatimaan riskinarviointiin, koska kohdekohtaista riskinarviota ei ole tehty.

Ohjelmakauden aikana tarkastuksia voidaan lisäksi kohdentaa riskinarvioinnin perusteella, mikäli kohdekohtainen riskinarviointi päätetään laatia. Riskiä lisääviä tekijöitä voivat olla esimerkiksi:

- valvontahistoriasta ilmenevät aiemmat rikkomukset taikka muulla tavoin ilmenevä kielteinen tai piittaamaton suhtautuminen tupakkalain säännöksiin
- omavalvonnan puutteellisuus
- myyntitilan läheisyys suhteessa oppilaitoksiin tai muihin alle 18-vuotiaiden suosimiin paikkoihin
- tietty ajankohta (koulun alkaminen syksyllä)
- tupakansavulle altistuvien ihmisten suuri määrä ja mahdollinen erityisryhmä (lapset, nuoret, vammaiset, sairaat)

~~Tupakkalain valvontakohteiden lukumäärä, suunnitellut tarkastustiheydet ja tarkastuksiin keskimäärin käytettävä aika on esitetty liitteessä 1a.~~

3.4.5 Valvonnan painopisteet ja projektit

Valvira ohjaa valtakunnallisesti valvonnan painopisteitä esittämällä vuosittaisia tai useampivuotisesti toteutettavia teemoja tupakkalain valvonnan painopisteiksi. Tupakkalain valvonnan painopisteet vuosina 2025–2028 ovat; ~~savuttomat nikotiinituotteet tuotevalvonnan näkökulmasta, laittoman kaupan ehkäisy ja jäljitettävyyttä koskevan tiedon hyödyntäminen valvonnassa, etämyynti, markkinointi sekä ehkäisevä päihdetyö. Valvontaohjelman painopisteet vuosina 2022–2024 ovat tuotevalvonnan ja markkinoinnin valvonnassa, minkä lisäksi omavalvonnan tukeminen ja yhteistyö ehkäisevän päihdetyön kanssa säilyy edelleen yhtenä painopisteenä.~~

3.4.6 Nikotiinikorvaushoitotuotteiden myynnin valvonta

3.4.6.1 Valvonnan tavoitteet

Tupakasta vieroituksen edistämiseksi lääkelakia (395/1987) on muutettu vuonna 2006, jolloin kunnille tuli uutena tehtävänä toimia nikotiinikorvaushoittoon tarkoitettujen itsehoitovalmisteiden lupa- ja valvontaviranomaisena. Aikaisemmin vain apteekit ovat saaneet myydä edellä mainittuja tuotteita. Muutoksen myötä nikotiinikorvausvalmisteita voidaan luvanvaraisesti myydä tupakkaa myyvissä kaupoissa, kioskeissa ja huoltoasemilla.

Nikotiinikorvaushoitoon tarkoitettujen lääkevalmisteiden myyntipaikkojen lukumäärän laajentamisella on tarkoitus parantaa tupakoinnin lopettamista haluavien mahdollisuutta saada tällaisia tupakoinnin lopettamista helpottavia lääkevalmisteita ja siten edistää terveyttä.

3.4.6.2 Lupamenettely

Läkelain (395/1987) 54a §:n mukaan kunnat myöntävät nikotiinikorvausvalmisteiden vähittäismyyntiluvat myymälöille ja kioskeilla ja valvovat valmisteiden myyntiä. Ympäristöpalvelut Helmessä lupien myöntäminen ja myynnin valvonta on delegoitu viranhaltijoille. Läkelain mukaisten vähittäismyyntilupien myöntämisestä peritään ympäristöterveyslautakunnan hyväksymän taksan mukainen maksu.

3.4.6.3 Tarkastuksen sisältö

Viranomaisen tulee läkelain mukaan omasta aloitteestaan ja tehtyjen ilmoitusten perusteella tarkastaa nikotiinikorvausvalmisteiden varastointi- ja myyntipaikkoja sekä valvoa nikotiinikorvausvalmisteiden myyntiä. Jos tarkastuksessa tai muutoin havaitaan läkelain tai sen nojalla annettujen säädösten vastaista toimintaa, valvontaviranomaisen tulee kieltää toiminta sekä asettaa määräaika, jonka kuluessa se on lopetettava.

Jos toimintaa ei ole korjattu määräajassa taikka jos kiellossa mainittua säännösten vastaista menettelyä on jatkettu tai jos se on uudistettu asetetun määräajan jälkeen, valvontaviranomainen voi peruuttaa nikotiinivalmisteiden vähittäismyyntiluvan määräajaksi tai kokonaan.

Nikotiinikorvausvalmisteiden myynnin valvonnassa seurataan mm.:

- elinkeinonharjoittajalla on lupa myydä nikotiinikorvausvalmisteita
- myyjällä on kirjallinen omavalvontasuunnitelma, josta ilmenee mm., ettei tuotteita saa myydä alle 18- vuotiaille
- valmisteiden sijoittelua myyntipaikassa siten, että myyjä voi valvoa ostotilannetta
- valmisteiden säilytysolosuhteita sekä viimeistä myyntipäivää

3.4.6.4 Tarkastussuunnitelma

Läkelain mukaista nikotiinituotteiden vähittäismyynnin valvontaa tehdään pääsääntöisesti tupakkavalvonnan tai muun valvonnan yhteydessä. Tarkastettavat kohteet on esitetty liitteessä.

3.4.7 Valvontasuunnitelman toteutumisen arviointi

Tupakka- ja läkelain valvonnan toteuman arviointi tehdään valvontasuunnitelman toteutumisen kokonaisarviointiin yhteydessä. Toteutumisen arviointi tehdään vuosittain ympäristöterveyslautakunnassa. Toteutumisen arviointi pohjautuu Vati järjestelmästä saataviin valvontatietoihin.

3.4.8 Laki- ja säädösperusteet

Tupakkalaki (549/2016), viimeisin muutos (212/2023)

STM:n asetus tupakkatuotteiden ja vastaavien tuotteiden myynnistä (593/2016), muutos (294/2022)

STM:n asetus ravintolan ja muun ravitsemisliikkeen tupakointitilasta (964/2006)

Läkelaki (395/1987) (muutos 22/2006)